

Dr. Valentin Lagarder DULGHERU

**PARTICIPAREA ROMÂNIEI LA MISIUNILE ONU
DE MENȚINERE A PĂCII.
ANALIZĂ ISTORICĂ ȘI PROIECȚII DE VIITOR PRIVIND
STRUCTURILE MINISTERULUI AFACERILOR INTERNE
PARTICIPANTE LA ACESTE MISIUNI**

Dr. Valentin Lagarder DULGHERU

**PARTICIPAREA ROMÂNIEI LA MISIUNILE ONU
DE MENȚINERE A PĂCII.
ANALIZĂ ISTORICĂ ȘI PROIECȚII DE VIITOR PRIVIND
STRUCTURILE MINISTERULUI AFACERILOR INTERNE
PARTICIPANTE LA ACESTE MISIUNI**

TEZĂ DE DOCTORAT
susținută la
Universitatea Națională de Apărare „Carol I” din București

Conducător de doctorat Prof. univ. dr. Anghel ANDREESCU

**Editura Academiei Oamenilor de Știință din România
- București, 2020 -**

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

DULGHERU, VALENTIN LAGARDER

**Participarea României la misiunile ONU de menținere a
păcii : analiză istorică și proiecții de viitor privind structurile
Ministerului Afacerilor Interne participante la aceste misiuni**
/ Valentin Lagarder Dulgheru. - București : Editura Academiei
Oamenilor de Știință din România, 2020

Conține bibliografie

ISBN 978-606-8636-75-7

355

Toate drepturile asupra lucrării aparțin autorului

CUPRINS

PREFAȚĂ	9
INTRODUCERE	11
CAPITOLUL 1	
OPERAȚIILE DE MENȚINERE A PĂCII –	
FACTORI VITALI PENTRU SECURITATEA MONDIALĂ.....	15
1.1. De la început de „conflict” la final de „război”	16
1.1.1. Geneza stării de conflict. Concept și paradigmă.....	17
1.1.2. Secolul XX – războiul cuprinde întreaga planetă. Consecințe resimțite și astăzi	19
1.1.3. Necesitatea înființării unui nou arbitru mondial. Schimbarea dimensiunii conflictului în secolul XXI.....	26
1.2. Organizația Națiunilor Unite – Garantul Păcii în Lume	32
1.2.1. Preambulul înființării Organizației Națiunilor Unite	33
1.2.2. Obiectivele Organizației Națiunilor Unite	36
1.2.3. Rolul „Organizației Mondiale” în menținerea păcii în lume	40
1.3. Operațiile de Menținere a Păcii – modalități de realizare și asigurare a unui climat de pace mondial.....	43
1.3.1. Modalități pașnice de soluționare a conflictelor	43
1.3.2. Modalități legale de folosirea forței armate	57
1.3.3. Misiunile de menținere a păcii	63
CAPITOLUL 2	
SISTEMUL INSTITUȚIONAL ONU PRINCIPALELE ORGANISME	
CU ATRIBUȚII ȘI RESPONSABILITĂȚI ÎN MISIUNILE DE PACE	69
2.1. Adunarea Generală a Organizației Națiunilor Unite	70
2.1.1. Comitetele principale ale Adunării Generale ONU – cu atribuții și responsabilități cu referire la misiunile de pace.....	73

2.1.2. Alte comitete speciale ale Adunării Generale ONU cu atribuții și responsabilități cu referire la misiunile de pace	75
2.1.3. Comisia pentru Consolidarea Păcii (Peacebuilding Commission-PBC)	78
2.2. Consiliul de Securitate al Organizației Națiunilor Unite. Organe conexe Consiliului de Securitate	84
2.2.1. Consiliul de Securitate al ONU	84
2.2.2. Organe conexe Consiliului de Securitate	89
2.3. Secretariatul și Secretarul General	96
2.3.1. Secretariatul.....	97
2.3.2. Secretarul General ONU	113

CAPITOLUL 3

CONTRIBUȚIA ROMÂNIEI LA EFORTUL INTERNAȚIONAL ONU

PENTRU MENȚINEREA PĂCII. ANALIZĂ ISTORICĂ

ȘI PROIECȚII DE VIITOR PRIVIND STRUCTURILE MAI

PARTICIPANTE LA ACESTE MISIUNI 129

3.1. Misiunile Organizației Națiunilor Unite la care participă Ministerul Afacerilor Interne prin structurile sale specializate.....	132
3.2. Legitimitatea intervenției Organizației Națiunilor Unite în zonele de conflict. Implicarea structurilor MAI în teatrul de operații din Kosovo	141
3.3. Dezvoltarea Unității de Poliție destinată misiunilor Organizației Națiunilor Unite de Menținere a Păcii de tipul Unităților de Poliție Constituite – FPU – Formed Police Units	147
3.4. Pregătirea, dislocarea în zona de operații. Repatrierea contingentelor	166

CONCLUZII ȘI PROPUNERI 177

BIBLIOGRAFIE REPREZENTATIVĂ..... 183

ANEXE 189

„Războiul este o problemă de o importanță vitală pentru stat, domeniu al vieții și al morții, calea care duce spre supraviețuire sau spre nimicire. Este neapărat necesar să fie studiat temeinic.”

Sun Tzu – *Arta războiului*

Prefață

Autorul abordează un subiect de o importanță vitală pentru securitatea mondială; și anume *operațiile de menținerea păcii*.

Având la bază argumentarea observației, cercetării științifice, a documentărilor și analizelor efectuate în diferite contexte ale secolelor XX și XXI, lucrarea prezintă evoluția operațiilor de menținere a păcii. Astfel că operațiile de menținere a păcii (militare și/sau civile) au ajuns să reprezinte poate cel mai important instrument pentru susținerea păcii, fiind imperioase în zone de conflict ori potențial conflict

Organizația Națiunilor Unite este cea mai importantă instituție de susținere și promovare a păcii, iar România ca stat membru a contribuit de fiecare dată prin eforturi susținute, chiar de la înființarea acesteia.

Studiul reprezintă un demers important pentru dezvoltarea unui concept unitar de abordare a zonelor de conflict – ce poate fi reprezentat și de motto-ul lui Nicolae Titulescu "...n-a avut decât acest țel: nu de a pregăti războiul ci de a pregăti o rețea de alianțe de așa fel încât războiul să devină imposibil." Asta dorește și autorul în lucrarea sa, să prezinte un sistem de formațiuni de poliție care prin prezența lor în zonele de risc să facă imposibil conflictul.

Lucrarea prezintă mai multe obiective, printre care:

- stabilirea fundamentelor teoretice privind operațiile de menținere a păcii ținând cont de evoluția conceptuală a termenilor și de modul de desfășurare a acestora în diferite perioade;
- identificarea căilor și modalităților de eficientizare a desfășurării operațiilor de menținere a păcii;

- găsirea metodelor de constituire a unor formațiuni care să desfășoare operații permanente de menținere a păcii, indicarea eforturilor, avantajelor constituirii și participarea acestora la misiuni.

Toate aceste propuneri și concluzii se impun în condițiile degradării grave a ordinii publice în majoritatea statelor lumii, cu consecințe dezastruoase pentru întreaga omenire.

Prof. univ. dr. Anghel ANDREESCU

INTRODUCERE

În elaborarea acestei lucrări analizăm operațiile de menținere a păcii, ca parte a misiunilor de sub această sferă și efortul susținut al României la aceste misiuni. Literatura de specialitate și regulamentele prezintă că „operațiile de pace constau în prevenirea conflictului, realizarea păcii, menținerea păcii, impunerea păcii.”¹

Ținând cont de cele menționate mai sus, aducem în atenție că nu orice acțiune întreprinsă de un subiect de drept internațional poate fi o operație de menținere a păcii. Într-o accepțiune mai largă, operațiile de menținere a păcii sunt executate pentru sprijinul eforturilor diplomatice depuse pentru stabilirea și menținerea păcii.

Lucrarea de față reprezintă un studiu de cercetare care demonstrează importanța dezvoltării domeniului de misiuni în sprijinul păcii, fapt ce determină justificarea și actualitatea temei alese.

Operațiile de menținere a păcii sunt, de obicei, întreprinse în baza Capitolului VI al Cartei ONU, care se referă la soluționarea pașnică a disputelor prin utilizarea negocierilor, medierilor, arbitrajul între părțile aflate în conflict și mijloacele juridice ale dreptului internațional.

Având la origine argumentele observației și cercetării științifice și a documentărilor și analizelor efectuate în diferite contexte ale secolelor XX și XXI se arată că operațiile de menținere a păcii au evoluat în ultimii ani, acestea constituindu-se ca misiuni de generația a treia, după cele de observare, considerate de primă generație și intervențiile de urgență. Astfel, operațiile de menținere a păcii reprezintă acțiunile pentru restaurarea păcii în zone de conflict, prin mijloace militare și/sau civile.

¹ *FT-1 Doctrina Operațiilor Forțelor Terestre*; București, 2004, art. 1131.

Motivația alegerii temei de cercetare este reprezentată de starea de conflict de la nivel mondial pe de o parte, iar pe cealaltă parte de răspunderea organizațiilor cu atribuții în menținerea păcii..

Organizația Națiunilor Unite este cel mai mare organ de susținere și promovare a păcii, iar România ca stat membru a contribuit de fiecare dată prin eforturi susținute.

Pornind de la premisa că domeniul de studiu supus atenției manifestă un grad mare de importanță și interes, putem afirma cu convingere că merită atent cercetat spre găsirea unor căi și modalități de prevenire permanentă a conflictului și susținere a păcii. Astfel, teza de doctorat abordează conceptul „operațiilor de menținere a păcii” prin delimitarea teoretică a acestuia sub influențările directe a mediului actual de securitate. Totodată, demersul științific abordează subiectul „constituirii” unor formațiuni de poliție prin prezentarea eforturilor și avantajelor constituirii acestora.

Pentru a cuprinde întreg spectrul demersului științific cercetarea este orientată spre îndeplinirea a trei obiective:

- primul obiectiv este de a stabili fundamentele teoretice privind operațiile de menținere a păcii ținând cont de evoluția conceptuală a termenilor și de modul de desfășurare a acestora în diferite perioade;

- al doilea obiectiv este de identificare a căilor și modalităților de eficientizare a desfășurării operațiilor de menținere a păcii;

- a treilea obiectiv este acela de a găsi căile de constituire a unor formațiuni care să desfășoare operații permanente de menținere a păcii și indicarea eforturilor și avantajelor constituirii și participarea acestora la misiuni.

În abordarea analitică din prezenta teză de doctorat cercetarea are o primă premisă faptul că operațiilor de menținere a păcii le revin o poziție dominantă și o importanță deosebită, datorită numeroaselor aspecte ce le caracterizează, și anume:

- sporirea numărului situațiilor în care organismele internaționale necesită a interveni pentru rezolvarea crizelor;

- influența obiectivelor politice asupra desfășurării operațiilor, la orice nivel, determină organizarea diferită a structurilor de comandă, dar și necesitatea înțelegerii obiectivului politic de către toți participanții, ceea ce duce la evitarea unor acțiuni ce ar putea avea efecte negative;

- complexitatea operațiilor din cauza instabilității mediului politico-militar și social cere un grad ridicat de pregătire a tuturor forțelor militare care se desfășoară;

- caracterul multinațional al operațiilor implică desfășurarea activităților într-un comandament, cunoașterea procedurilor de interoperabilitate pe plan multinațional, dar și adoptarea unor aranjamente de comandă;

- prezența în teatrul de operații a numeroase organizații paramilitare și non-militare implică o coordonare și o colaborare strânsă a structurilor comandamentelor participante la operații;

- desfășurarea acțiunilor militare prin procedee diferite față de cele standard într-un război clasic.

În al doilea rând desfășurarea operațiilor de menținere a păcii cuprinde:

- observarea, ca element de bază în operațiile de menținere a păcii, are drept scop fundamental supravegherea, monitorizarea și raportarea evoluției situației din zonă și respectarea condițiilor stabilite prin acorduri și armistițiu;

- impunerea de putere, ce presupune menținerea separării forțelor militare opozante, ca urmare a unei încercări temporare a focului sau a unui acord oficial de încetare a focului;

- asistența pentru tranziție, care constă în acțiunile militare întreprinse ca urmare a încetării focului, înainte de instalarea instituțiilor civile abilitate pentru o misiune de consolidare a păcii pe termen lung. Acțiunile sunt desfășurate în timp ce este negociat un acord de pace și, ulterior, ca un element de implementare a acestuia. Scopul lor este de a sprijini tranziția, de la conflict la starea de pace, cu o structură politică acceptabilă pentru națiunea respectivă și comunitatea internațională.

Pentru a atinge obiectivele susmenționate vom aplica strategia de cercetare non-experimentală în care de o importanță aparte au fost metodele de cercetare analitice non-interactive precum comparativ-non-comparativ ori cantitativ-calitativ, dar și metodele prospective de tipul studiilor de caz.

Motivul alegerii modului de cercetare non-experimental este dat de dinamica și diversitatea variabilelor de cercetare și de prioritățile organizațiilor internaționale și a statelor. Prin demersurile desfășurate și cercetările efectuate considerăm că ne vom apropia cât de mult se poate de logica experimentală, oferind esență analizelor efectuate și totodată încredere în aplicarea propunerilor ce vor fi susținute în finalul lucrării.

În primul capitol vom evidenția importanța operațiilor de menținere a păcii; în abordarea domeniului utilizând metode de cercetare precum analiza și sinteza, precum și analiza comparată. Vom prezenta aspecte generale privind performanța, eficiența, eficacitatea.

În capitolul 2 prezentăm principalele organisme cu atribuții în menținerea păcii și ne propunem găsirea unor soluții punctuale de eficientizare a activității acestora.

În cel de-al treilea capitol și cel de referință al lucrării propunem dezvoltarea unei unități de poliție care să desfășoare misiuni de menținere a păcii.

În baza studiului efectuat și analizelor desfășurate considerăm că aceste unități de poliție vor reprezenta un real sprijin la menținerea păcii pe glob.

Operațiile de menținere a păcii (peacekeeping) devin necesare atunci când există riscul reaprinderii violente a conflictelor, pentru ca, în cele din urmă, operațiile de construcție a păcii – post-conflict sau de rezoluție a conflictului (conflict resolution/post-conflict, peacebuilding) să asigure intervenția în stadiul final al conflictului sau crizei.

CAPITOLUL 1

OPERAȚIILE DE MENȚINERE A PĂCII – FACTORI VITALI PENTRU SECURITATEA MONDIALĂ

Secolul XX a marcat omenirea prin două războaie ce au cuprins întreaga planetă.

La sfârșitul celui de-al Doilea Război Mondial a fost fondată Organizația Națiunilor Unite din necesitatea unei structuri specializate care să fie garantul păcii mondiale.

Organizația Națiunilor Unite a reluat obiectivele Ligii Națiunilor² – organizație interguvernamentală care a pus capăt Primului Război Mondial. Societatea a fost prima organizație internațională de securitate³ ce avea ca obiectiv principal să mențină pacea mondială.⁴ În perioadă de maximă dezvoltare, între 28 septembrie 1934 și 23 februarie 1935, organizația a avut 58 de membri. Stabilite în Pactul Societății Națiunilor, scopurile principale ale Societății erau prevenirea războiului prin securitate colectivă, dezarmarea și rezolvarea disputelor internaționale prin negociere și arbitraj. Printre altele erau tratate și probleme precum condițiile de muncă, tratamentul corect al locuitorilor indigeni, traficul de persoane și de droguri, comercializarea armelor, sănătatea mondială, prizonierii de război, și protejarea minorităților din Europa.⁵

Filozofia diplomatică a Ligii Națiunilor a reprezentat o schimbare radicală a gândirii politice față de ultimele sute de ani. Societatea nu dispunea de forțe armate proprii, ci depindea de Marile Puteri pentru a-și pune în aplicare rezoluțiile ori pentru menținerea sancțiunilor economice pe care Societatea le impunea sau

² Scurtu, Ioan, *Politica și viața cotidiană în România în secolul al XX-lea și începutul celui de-al XXI-lea*, Editura Mica Valahie, București, 2011, p. 91.

³ Vlăduț, Ion, *Sociologia juridică în opera lui Dimitrie Gusti*, Editura Lumina Lex, București, 1997, p. 202.

⁴ Tomuschat, Christian, *The United Nations at Age Fifty: A Legal Perspective*. Martinus Nijhoff Publishers, 1995, p. 77.

⁵ Nye, Joseph (2005). *Descifrarea conflictelor internaționale*, Editura Antet, București, 2005, p. 86.

necesitatea unei armate pe care Societatea să o poată folosi când va fi necesar. Cu toate acestea, ezitau adesea să o folosească. Sancțiunile puteau de asemenea să nemulțumească membrii Societății, prin urmare nu se puteau conforma cu acestea. Când Societatea i-a acuzat pe soldații italieni că ținteau corturile medicale ale Crucii Roșii în timpul celui de-al Doilea Război Italo-Etiopian, Benito Mussolini a răspuns că „Societatea Națiunilor este extrem de eficientă atunci când ciripesc păsărelele, dar își pierde complet utilitatea atunci când atacă ulii”.

După o serie de succese și unele eșecuri din anii 1920, Liga s-a dovedit neputincioasă în fața agresiunii Puterilor Axei din anii 1930. Germania a părăsit Societatea Națiunilor, urmată apoi de Japonia, Italia, Spania și alții. Declanșarea celui de-al Doilea Război Mondial a însemnat eșecul scopului principal al Societății, acela de a împiedica o nouă conflagrație mondială. Al Doilea Război Mondial a provocat moartea directă sau indirectă a peste 70 de milioane de oameni. În plus, multe alte persoane au fost rănite grav, căpătând infirmități pe viață din cauza utilizării armelor de foc, bombardamentelor clasice sau nucleare, ori datorită experiențelor militare și medicale inumane la care au fost supuse.

Organizația Națiunilor Unite a înlocuit „Liga” după sfârșitul războiului și a moștenit un număr de agenții și organizații fondate de Societate.

Misiunea „noii” organizații era una complexă și dificilă. Ea trebuia să răspundă nevoii de pace și securitate a lumii – o nevoie care este în continuă creștere.

1.1. De la început de „conflict” la final de „război”

În *Arta războiului* Sun Tzu spunea: „Cel ce nu înțelege în profunzime răul războiului, nu poate să înțeleagă profund nici avantajele lui.”

Într-o legătură antagonică strânsă cu „liniștea” este „conflictul”, iar cu „războiul” este „pacea”.

Pentru a delimita conceptele „liniștea”, „conflictul”, „războiul” și „pacea”, trebuie înțeleasă în profunzime și însemnătatea acestor termeni ce reliefează stările

în care se găsesc statele la un moment dat. Astfel că:

- *liniștea* este definită ca fiind lipsa zgomotului, tăcere, calm, acalmie; stare (sufletească) lipsită de zbucium, de frământări, tihnă, pace, seninătate.

- *conflict* – este o neînțelegere, o ciocnire de interese, un dezacord, antagonism, ceartă, diferend, discuție (violentă). *A intra în conflict* – a se certa; contradicție între ideile, interesele sau sentimentele unor persoane – din lat. *conflictus*, fr. *conflit*.

- *război* – conflict armat (de durată) între două sau mai multe state, națiuni, grupuri umane, pentru realizarea unor interese economice și politice; *război psihologic* – stare de tensiune, de hărțuială nervoasă, psihică, inițiată și întreținută cu scopul de a zdruncina moralul forțelor adverse și de a demoraliza populația; *război total* – luptă armată în care statul agresor folosește toate mijloacele de distrugere, nu numai împotriva forțelor armate, ci și împotriva întregii populații – din sl. *razboj* „ucidere, jaf”.

- *pace* – stare de bună înțelegere între popoare, situație în care nu există conflicte armate sau războaie între state, popoare, populații; acord al părților beligerante asupra încetării războiului, tratat de încheiere a unui conflict armat; într-o comunitate socială lipsită de tulburări, de conflicte, de vrajbă; armonie, împăciuire, înțelegere – din lat. *pax, pacis*.⁶

1.1.1. Geneza stării de conflict. Concept și paradigmă

Geneza reprezintă conform Dicționarului Explicativ al Limbii Române procesul de naștere și de formare a unei ființe sau a unui lucru.

Geneza sau originile conceptului de conflict coincide cu apariția omenirii.

În momentul în care ideile, interesele sau orgoliile unor persoane, grupuri ori entități ajung în situații ce nu pot fi acceptate reciproc sau negociate într-o manieră pașnică se produce un conflict. Există conflict la nivel de individ, de grup, de organizație, de societate. La nivel extins conflictul se poate desfășura la nivel de

⁶ *Dicționarul explicativ al limbii române*, Editura Univers Enciclopedic, București, 1998.

stat – de la stadiul de dezacord la cel de confruntare. Conflictul este subordonat războiului, astfel că dacă la nivel de individ conflictul este o confruntare verbală sau fizică, la nivel de stat se poate ajunge ca modalitatea de soluționare a diferendelor să fie războiul, dar pentru a nu divaga foarte mult mă opresc la forma clasică a acestuia – conflictul armat.

Războiul este o formă de violență globală care are drept caracteristică esențială aceea de a fi metodic și organizat, sub contribuția grupurilor care îl duc și al modului în care îl poartă. Războiul nu este întotdeauna limitat în timp și spațiu; el este supus unor reguli juridice speciale, extrem de variabile, potrivit locului și epocii.⁷

Nu poate exista pace fără război. Conceptul de „pace” a apărut în urma celui de „război”. Un război, în plin sensul său, toacă, roade, uzează, macină – aduce cu sine o mulțime de atrocități – astfel apare nevoia de liniște, de pace.

Omenirea s-a aflat încă de la începutul ei între pace și conflict; între bine pe de o parte și rău pe cealaltă parte. Ce înseamnă bine pentru unii înseamnă rău pentru alții și astfel apar contradicțiile – de aici mai este doar un pas până la conflict. Dezacord, neînțelegere, litigiu, divergență ori dispută sunt toți termenii ce definesc o stare conflictuală, ce la nivel global conduce la război.

Oamenii au simțit nevoia climatului de pace abia atunci când au trăit consecințele războiului – durerea și atrocitățile produse de acesta. Tot „războiul” a fost cel care a dat naștere la o serie de progrese economice și tehnologice; astfel lumea întreagă s-a aflat într-o permanentă tranziție de la război la pace și de la pace la un nou război, căutând continuu avantajele oferite de fiecare în parte.

Pentru a gestiona mai bine pacea și războiul, liderii mondiali au instituit organisme de menținere a păcii. S-a discutat mult despre premisele ce au stat la baza formării unui sistem de securitate colectiv – de o parte, acordul, iar pe altă parte forțarea spre supunere; se exclud și se contrazic reciproc. Dacă marile puteri

⁷ Vasile, Paul, Colocviu Strategic, UNAp, Centrul de Studii Strategice de Apărare și Securitate, *Conflictele Secolului XXI. Războiul Informațional Nr. 7 (XXXVIII)*.

sunt de acord, forța nu-și mai găsește rostul. Totodată dacă marile puteri folosesc acest sistem împotriva unor state mici principiul securității colective este anulat; prin urmare avem de-a face cu o dictatură ... iar dacă marile puteri nu rezonază, ansamblul de forță este neputincios; reprezentativ pentru aceasta este motto-ul lui Blaise Pascal din lucrarea *Cugetări: Dreptatea fără putere este neputință, puterea fără dreptate este tiranie.*

Fie că vorbim despre războiul dintre colonii sau dintre imperii, acesta a urmărit obținerea unor avantaje de ordin politic, administrativ ori economic. La finalul conflictului, bătăliei ori războiului, final rezultat dintr-un armistițiu, pact sau înfrângere, odată ce ambele puteri erau slăbite și simțeau consecințele conflictului, se aștepta o liniște de durată; însă apariția unui nou conflict demonstra contrariul și parcă fiecare război a creat premisele pornirii în viitor a unuia și mai mare.

Marele filozof german Wilhelm Friedrich Hegel spunea: „Istoria ne învață că din istorie nu se învață niciodată nimic.” Apariția de mai târziu a așa-numitelor războaie mondiale, ce au cuprins pe rând întreaga planetă, a demonstrat cele spuse de filozoful german.

Nimeni nu credea că după Primul dintre acestea mai era posibil încă unul; că atrocitățile produse au dat o lecție întregii lumi. Nicio alianță nu a putut împiedica însă pornirea unui nou război ce l-a depășit cu mult pe Primul.

Conflictele prezente din întreaga lume ne demonstrează, încă o dată, cât de greu este de menținut pacea.

1.1.2. Secolul XX – războiul cuprinde întreaga planetă.

Consecințe resimțite și astăzi

În urmă cu un secol planeta a fost cuprinsă pe rând de două conflagrații mondiale.

Așadar, Războiul cel Mare sau Războiul Națiunilor, denumit și Primul Război Mondial, a fost un conflict de dimensiuni globale. Acesta s-a produs în

contextul refuzului imperiilor de a acorda populațiilor dreptul la auto-determinare.

Conflictul s-a declanșat propriu-zis la 28 iulie 1914, când Imperiul Austro-Ungar a atacat Serbia; și a durat până în dimineața zilei de 11 noiembrie 1918 ora 05.00, când s-a semnat actul de armistițiu. Au murit în urma conflictelor directe mai mult de 9 milioane de oameni, iar pe lângă aceștia mulți și-au pierdut viața în spatele linilor frontului din cauza lipsei resurselor de bază – hrană, combustibil și căldură, rezervate fiind cu prioritate pentru alimentarea armatelor. S-a produs un genocid sub umbrela numeroaselor războaie civile și conflicte interne.

Niciun conflict anterior nu a implicat un număr de militari și părți atât de mare pe câmpul de luptă. Combatanții războiului erau Antanta și Puterile Centrale. La final, acest război a devenit al doilea conflict pe lista celor mai sângeroase conflicte notate de întreaga istorie (după Rebeliunea de la Taiping).

Toate statele care au participat la Primul Război Mondial au avut propriile interese, fără a se gândi însă la consecințe – numărul morților depășea cu mult zece milioane. Generalul Lyautey, rezident general al Franței în Maroc, declara: „Sunt complet nebuni! Un război între europeni înseamnă un război civil, cea mai monumentală tâmpenie pe care lumea a făcut-o vreodată.”⁸

Războiul s-a folosit totodată de progresul tehnologic rezultat din marea revoluție industrială a secolului XIX, materializată și în creșterea puterii distructive a armelor și de diversificarea modalităților de atac aflate la dispoziția generalilor din acea epocă. Tot în Primul Război Mondial s-au folosit pentru prima dată în istorie bombardamentele aeriene, iar aproximativ 5% din totalul victimelor au fost civili.

Primul Război Mondial a pus capăt vechii ordini mondiale, marcând încetarea absolutismului monarhic în Europa. Au fost doborâte patru imperii: Rus, Otoman, German și Austro-Ungar și cele patru dinastii ale lor, Romanov, Otoman, Hohenzollern și Habsburg, acestea având rădăcini ale puterii încă din timpul cruciadelor.

⁸ Larousse, *Istoria lumii de la origini până în anul 2000*, Editura Olimp, București, 2000, p. 499.

Monarhia habsburgică se baza în principal pe forță împotriva popoarelor care trăiau în interiorul statului multinațional austro-ungar, decât pe loialitatea acestora; la începutul secolului XX loialitatea se diminuea în mod vădit. Popoarele din interiorul imperiilor multinaționale nu agreau frontierele existente în acel timp și nici modul cum erau menținute acestea prin instituții conservatoare. Cel mai de preț câștig dobândit al popoarelor în urma Războiului este dreptul la autodeterminare. Observatorii avizați din epocă considerau că aristocrații care conduceau Imperiul Austro-Ungar promovau „politici expansioniste nebunești”, ce erau împotriva propriilor interese.

Multe prezumții încearcă să elucideze adevăratele cauze ale producerii Primului Război Mondial. Cel mai mult s-a vorbit despre responsabilitatea Germaniei și a Austro-Ungariei din postura de agresori; iar de cealaltă parte de poziția defensivă a Marii Britanii, a Franței și a Rusiei. Această teorie a fost susținută de istorici ca Franz Fischer, Hans-Ulrich Wehler, Imanuel Geiss, Wolfgang Mommsen sau V.R. Berghahn; s-au adăugat în timp și factori suplimentari ce au favorizat conflictul, cum ar fi rigiditatea planurilor militare ruse și germane ori ritmul rapid de a executa planurile militare de ofensivă.

După Război, au fost puse bazele „Societății Națiunilor”, o organizație creată de Forțele Aliate, ca o inițiativă în susținerea păcii și în prevenirea producerii unui alt conflict atât de violent.⁹ Supranumită și „Liga Învingătorilor”, Liga își manifesta neutralitatea ca pe o nehotărâre.¹⁰ Deciziile se luau foarte greu necesitând consimțământul întregii Adunări. Acest fapt era determinat în primul rând de principalii membri ai Societății Națiunilor, care nu doreau să accepte ca soarta lor să fie influențată de alte state, iar prin impunerea votului unanim și-au atribuit privilegiul veto-ului.¹¹

România a semnat, prin Nicolae Titulescu și Ioan Cantacuzino, pactul aprobat și în formă definitivă la 28 aprilie 1919, ambii susținători fideli și de

⁹ Gorodetsky, Gabriel, *Soviet Foreign Policy, 1917–1991: A Retrospective*. Routledge, 1994, p. 26.

¹⁰ Raffo, P., *The League of Nations*. London: The Historical Association, 1974, p. 1.

¹¹ Birn, Donald S. *The League of Nations Union, 1918-1945*. Clarendon Press, 1981, pp. 226-227.

prestigiu ai forumului genevez.¹²

Reprezentarea în cadrul Societății a fost deficitară. Deși s-a dorit o includere a tuturor statelor; multe nu s-au alăturat ori prezența lor în cadrul Societății a durat puțin; cel mai evident absent a fost SUA.

În ianuarie 1920, la înființarea Societății, Germaniei nu i s-a permis să devină membru deoarece era privită ca „declanșatorul” Războiului; Rusia a fost și ea inițial exclusă, nefiind admise de învingătorii războiului concepțiile comuniste. Societatea a suferit un nou declin când în 1930 mari puteri au părăsit-o. Membru permanent al Consiliului, Japonia s-a retras în 1933 după ce Societatea s-a împotrivit invadării din Manciuria. Italia și ea membru permanent s-a retras în 1937. Germania a fost acceptată în Societate începând cu 1926, fiind considerată la acea vreme iubitoare de pace, dar Adolf Hitler când a ajuns la putere în 1933, a scos Germania din Organizație.¹³

O altă piedică a consolidării societății a apărut din cauza contradicției dintre ideea securității colective, ce a fost de altfel fundamentul Societății și relațiile internaționale ale statelor individuale.¹⁴

La 23 iunie 1936, Societatea a eșuat în încercarea de a opri războiul Italiei și al Abisiniei (azi, Etiopia). Stanley Baldwin, premierul britanic, a declarat la Camera Comunelor că securitatea colectivă a eșuat din cauza ezitării a majorității națiunilor din Europa de a acționa. Tot el spunea că „... dacă acțiunea colectivă ar trebui să fie un fapt și nici pe departe un lucru de discutat, înseamnă nu numai că fiecare țară e pregătită de război; dar trebuie să fie pregătită să plece la război de îndată. Este un lucru groaznic, însă este o parte esențială din securitatea colectivă.”

Marea Britanie și Franța au abandonat, în cele din urmă, conceptul de securitate colectivă în favoarea politicii de calmare în fața creșterii militarismului german a lui Adolf Hitler.¹⁵

¹² Northedge, FS, *The League of Nations: Its Life and Times, 1920–1946*, 1986, pp. 279-282, 288-292.

¹³ McDonough, Frank, *The Origins of the First and Second World Wars*, Cambridge University Press, 1997, pp. 62-69.

¹⁴ Northedge, FS, *The League of Nations: Its Life and Times, 1920–1946*. New York: Holmes & Meier, 1986, p. 254.

¹⁵ McDonough, Frank, *The Origins of the First and Second World Wars*, Cambridge University Press, 1997, p. 74.

În dezideratele sale Societatea Națiunilor depindea de Marile Puteri, neavând o forță armată proprie.¹⁶ Cei mai importanți membri, Franța și Marea Britanie nu doreau să se impună prin forță în numele Societății. După Război, pacifismul a devenit o puternică forță între guvernele și popoarele celor două țări.

În timpul discuțiilor despre conceptul Societății din timpul Războiului, secretarul cabinetului, Maurice Hankey a răspândit pe acest subiect un memorandum, în care afirma: „În general mie mi se pare că un asemenea proiect este primejdios, deoarece va crea un sentiment de securitate care este o închipuire totală.”¹⁷ Atacând încrederea britanică a mai afirmat: „O Ligă a Națiunilor va avea ca rezultat doar eșecul; și cu cât eșecul este amânat tot mai mult cu atât mai sigur va fi că această țară va adormi. Aceasta va pune o mare pârghie în mâinile idealiştilor cu intenții bune care se regăsesc aproape în fiecare guvern, care au condamnat cheltuielile pe armamente, iar în timp aproape sigur această țară va fi prinsă în dezavantaj.”

Sir Eyre Crowe, ministrul Biroului de Externe, declara printre altele că dezarmarea era practic imposibilă.

În opinia publică din România și în cercurile politice a fost apreciată înființarea Societății Națiunilor. În Parlament, dezbaterile subliniau importanța acordată de români instituției nou înființată ca o speranță a evoluției societății mondiale. În 14 august, la ședința Senatului, ministrul de externe, Take Ionescu enunța: „... popoarele aliate își propun să facă războiul cât mai rar, să facă să domine prescripțiile dreptului internațional, să facă să domine dreptatea și respectul tratatelor.” Se vorbea atunci de globalizare (fără a rosti însă termenul); tot Take Ionescu menționând: „... omenirea merge spre o oarecare restrângere a suveranității oricărui stat, în folosul general” și că Liga, spre deosebire de alianțele trecute, este o organizație cu deschidere spre universalitate ...”; completând cu: „e greu ca ea să se transforme într-o mașină care compune Societatea Națiunilor; pe zi

¹⁶ *Ibidem*, pp. 54-55.

¹⁷ Barnett, Correlli, *The Collapse of British Power*. London: Eyre Methuen, 1972, p. 245.

ce trece vor deveni mai democratice.”

Presă vremii contura ideea că Liga reprezenta o inovație în relațiile dintre state, răspunzând cu precădere aspirațiilor celor mici și mijlocii, forțelor progresiste ce apreciau pacea din întreaga lume. „Viabil să nu, aceasta se va vedea”, scria cotidianul „Adevărul”, „dar dacă acest nou organism al politicii internaționale nu ar reprezenta decât forța morală a păcii și a voinței popoarelor de a nu mai fi târâte în războaie nimicitoare, pe temeiul unor tratate secrete; ... și încă, Societatea Națiunilor marchează o revoluție în politica universală”. Cotidianul „Universul” vedea noul organism mondial ca o împlinire a unei aspirații mai vechi, subliniind: „Lumea a visat dintotdeauna, de când e ea, o Societate a Națiunilor.” Înființarea Ligii însemna, pentru statele mici și mijlocii, dreptul de a fi, deoarece, evidențiază economistul Virgil Madgearu, „Țările mici au un interes mai mare să existe o puternică ligă a națiunilor decât statele mari. Statele mai mari au găsit întotdeauna prilej de înțelegere reciprocă pentru exploatarea celor mici. Numai când statele mici vor avea asigurată pacea de o Ligă a Națiunilor ca să-și dezvolte opera de civilizație, doar atunci vor putea exprima și aspirațiile în fața acestui parlament internațional.

Societatea Națiunilor putea deveni, pentru România, mijlocul de protecție, pe plan mondial, a unității statale realizată după îndelungate și grele sacrificii, de aceea cu toate defectele noii organizații, „a o privi cu scepticism, a-i opune neîncrederea, atât timp cât constituie forța contractuală admisă de control și judecată asupra diferendelor dintre națiuni este a-și tăia singură craca de sub picioare”.

„Paternitatea” Ligii, în viziunea opiniei publice din România, nu trebuia limitată la câteva persoane: „Nu e nici Leon Bourgeois, inventatorul acestei instituții, nici Wilson. În fiecare zi se descoperă noi scripte în care se descifrează concepția aceasta elementară, a înfrățirii popoarelor.” Liga nu s-a născut din „ambiiții”, din „convingeri și impulsuri personale”, ci „ea, scria juristul Nicolae Dașcovici în revista „Societatea de mâine”, corespundea năzuințelor adânci ale

tuturor națiunilor, fie beligerante, fie neutre.”¹⁸

Omenirea nu a fost niciodată în istorie mai afectată de propriile gesturi decât după acest Război Mondial. A fost atât de mare și de sângeros încât s-a considerat cu o naivitate deplină că a fost războiul care va încheia toate războaiele. Dacă pacea, ca stare socială, se conturează în antiteză cu războiul, atunci cu cât un război este mai sângeros și mai lung, mai tehnologizat, mai industrializat, cu atât dorința de pace este mai puternică. Dorința de pace a oamenilor a fost mai mare ca niciodată, mai ales că Europa nu a cunoscut până atunci o asemenea stare.

România, membru fondator al „Ligii Națiunilor”, a făcut parte până la final din organizație – desființată la începutul celei de-a doua conflagrație mondială.

Tratatul de pace și-a pierdut din eficiență din dorința mult prea mare de a evita un alt război. Liga Națiunilor nu a reușit nimic concret în ciuda tuturor eforturilor diplomatice întreprinse pentru evitarea războiului, bazându-se doar pe Marile Puteri în impunerea rezoluțiilor sale.

La 1 septembrie 1939 în contextul invadării Poloniei de Germania și mai apoi a atacului japonez asupra Chinei se declanșează un război ce avea să cuprindă din nou lumea; era practic al Doilea Război Mondial.

Printre cauzele începerii celui de-al Doilea Război Mondial s-au numărat creșterea naționalismului și a militarismului. Problemele teritoriale rămase nerezolvate după încheierea Primului Război Mondial au determinat și ele repornirea conflictelor mondiale.

Acest conflict armat generalizat a mistuit cea mai mare parte a globului; a fost și este considerat cel mai mare și mai ucigător război neîntrerupt din istoria omenirii. Descoperirile tehnice noi, inclusiv bomba atomică, au fost folosite la scară largă împotriva militarilor și civililor deopotrivă; 50% din totalul victimelor au fost civili. Acest Război a provocat un și mai mare dezastru – și-au pierdut viața direct sau indirect peste 70 de milioane de oameni – aproximativ 3% din populația

¹⁸ Iacobescu, Mihai, *România și Societatea națiunilor. 1919 – 1929*, Editura Academiei, 1988, București, pp. 113-116.

mondială de la acea vreme. Multe alte persoane au căpătat infirmități pe viață din cauza armelor de foc, a bombardamentelor clasice ori nucleare; unii suferind tot felul de experimente militare și medicale. S-a estimat că acest Război a fost mai scump și a folosit mai multe resurse decât toate celelalte războaie la un loc – 1000 de miliarde de dolari la valoarea din 1945, nesocotind cheltuielile suportate pentru reconstrucția de după război. Urmările războiului, schimbările aranjamentelor geopolitice, economice și culturale, inclusiv noile tehnologii, au fost fără precedent. Războiul s-a încheiat în 1945, când toate puterile Axei au fost înfrânte.

Franklin D. Roosevelt, Winston Churchill și Iosif Vissarionovici Stalin au negociat în februarie 1945 la Ialta aranjamentele pentru Europa. Atunci s-a hotărât înființarea Organizației Națiunilor Unite.

1.1.3. Necesitatea înființării unui nou arbitru mondial.

Schimbarea dimensiunii conflictului în secolul XXI

Posibilitatea înființării a unei noi organizații mondiale de securitate a fost examinată în urmă cu 70 de ani de țările membre ale coaliției antihitleriste la conferința de la Dumbarton Oaks. Propunerile făcute atunci au stat ulterior la baza Statutului ONU; platformă internațională cheie cu privire la rezolvarea problemelor militare pentru o perioadă de mai mulți ani.

Crearea ONU a fost cea mai eficientă soluție pentru acest moment, chiar dacă între tabăra sovietică și cea occidentală s-au creat imediat probleme. Pe parcursul anilor s-a menținut neîncrederea reciprocă.

Tratatul de la Versailles, încheiat în 1919, la mijlocul anilor '40 a devenit evident că nu mai era aplicabil. Liga Națiunilor nu mai era în stare să corespundă pretențiilor noii epoci în calitate de instrument de prevenire a conflictelor militare. Totodată, al Doilea Război Mondial i-a determinat pe lideri să conceapă un nou sistem de securitate pentru a evita greșelile trecutului – George Santayana spunea: „Cine nu are memoria istoriei, riscă să o repete.”

Finalul Ligii Națiunilor este redat în eșecul de facto la declanșarea celui de-

al Doilea Război Mondial, iar activitatea încetează, de jure, la 18 aprilie 1946.

Statele lumii iubitoare de pace, dornice să conlucreze într-un sistem planetar într-un mediu al securității nu au renunțat la ideal din cauza eșuării Ligii în intervalul dintre cele două războaie. În susținerea acestora stă la bază convocarea Conferinței Internaționale de la San Francisco, menită să pună bazele Organizației Națiunilor Unite înainte de izbucnirea celui de-al doilea război mondial.

La baza formării Organizației stă semnarea Cartei Atlanticului, la data de 14 august 1941, într-un moment de restriște pentru Europa – când Germania o domina, iar coaliția Celor Trei Mari Puteri era doar în faza de proiect.

La 1 ianuarie 1942 era semnată, la Washington, Declarația Națiunilor Unite, elaborată de reprezentanții SUA, Marii Britanii și URSS, în numele celor 26 de state aflate în război cu Axa. Documentul favoriza, practic, respectarea angajamentului părților semnatare spre doi vectori politici fundamentali: să coopereze între ele și să nu încheie pace separată cu inamicul; respectiv, să utilizeze resursele împotriva Pactului Tripartit.

Procedura de vot în cadrul Consiliului de Securitate, precum și data începerii și locul desfășurării primei Conferințe a Organizației Națiunilor Unite au fost decise cu prilejul conferinței de la Ialta. Conferința s-a desfășurat la 25 aprilie și 26 iunie 1945, în ultima zi semnându-se Carta Națiunilor Unite.

Principiul cel mai important a fost acordarea dreptului de *veto* fiecărui membru permanent al Consiliului de Securitate al ONU pentru orice decizie colegială.

Problema principală ONU a fost că înființarea sa a coincis cu începutul Războiului Rece. Însă tot ONU a făcut în așa fel încât Războiul Rece să nu se transforme într-unul armat.

Secolul XX a fost secolul marilor conflicte europene, ce au răbufnit devastator la capătul unei perioade lungi de dezvoltare industrială (când frustrările, presiunile și rivalitățile dintre marile puteri au atins cote înalte) – secolul XXI se

anunță a fi unul al tensiunilor asiatice.

Dacă pentru Europa urmează un declin, perceptibil probabil la nivelul unor câteva generații, SUA a dat deja semnalul unei necesare și definitive rebalansări strategice dinspre spațiul euro-atlantic spre Asia-Pacific, unde încep să apară „marile lucruri” și unde mizele sunt de asemenea ceva mai importante. Nivelul resurselor și o populație uriașă și tânără (de aproape 10 ori mai mare decât cea a Europei unificate – statistică valabilă la nivelul anului 2014); potențialul piețelor; competitivitatea; costurile sociale, încă mici prin comparație; capacitatea de inovare tehnologică și științifică din ce în ce mai ridicată; un potențial militar în creștere (China devenind în 2012 a doua putere militară a lumii, cu un buget al Armatei superior efortului militar al tuturor statelor Europei însumate) și nu în ultimul rând tensiunile inter-statale accentuate.

În ianuarie 2012, în documentul *Strategia Revizuită de Apărare (Defense Strategic Review)* prefațat și asumat de președintele SUA – Departamentul Apărării face clar referire la interesele fundamentale ale Statelor Unite că impun o rebalansare strategică spre regiunea ce începe de la Pacificul de Vest, continuă cu Asia de Est și de Sud-Est cuprinzând și nordul Oceanului Indian. De la prezența militară navală americană tot mai mare în apele Mărilor de Est și de Sud ale Chinei (Beijing a replicat după publicarea acestei *adrese* prin vocea ministrului de Externe, solicitând Statelor Unite „să-i respecte interesele în regiune”) până la întreruperile treptate de resurse de securitate din Europa și reorientarea lor spre zone mai atractive din proximitatea Pacificului, transferul acesta al centrului de greutate al lumii va poziționa uriașa Asie „în centrul scenei globale” a secolului XXI, cu bune și cu rele.¹⁹

O altă sursă de insecuritate colectivă este folosirea prin manipulare a religiei. Fostul premier britanic Tony Blair avertizase că cea mai mare amenințare la adresa păcii e reprezentată, în acest moment, de extremismul religios. “Deși există uneori motive diferite aflate în spatele violențelor din fiecare țară, toate

¹⁹ www.hotnews.ro – accesat la 07.07.2015.

conflictele par să aibă în comun un lucru: actele teroriste sunt comise de indivizi motivați religios. Este o denaturare a religiei. Războaiele acestui secol vor fi provocate mai puțin de ideologiile politice extremiste, așa cum s-a întâmplat în secolul XX și mai mult de diferențele culturale și religioase”, a afirmat el, într-un articol redactat pentru „The Observer”.

Față de un război clasic lupta cu extremismul este complet diferită. Nu există aici o linie a frontului, nu există reguli clare, iar teroriștii se ascund adesea printre localnicii civili. „E înspăimântător, nu știi cine ți-e dușman și cine ți-e prieten. Nimeni nu poartă uniformă. Nu știi în cine să tragi până când nu încep ei să tragă în tine”, declara un soldat american care a luptat în Irak.

Principalele arme sunt educația și cucerirea inimilor. Tacticile tradiționale de război, în aceste condiții, nu mai sunt eficiente, iar soldații și ofițerii trebuie să se adapteze pentru a putea supraviețui. Una din măsurile luate de armata americană pentru eficientizarea luptei anti-terorism a fost apropierea față de populația locală. Ofițerii sperau ca astfel, insurgenții să întâmpine dificultăți în găsirea de adăpost printre civili și să devină mai ușor de capturat. De asemenea, cucerirea inimilor băștinașilor era percepută ca o modalitate de a facilita implementarea reformelor și de a obține informații sensibile.²⁰

Tactica aceasta a fost punctul central al strategiei implementate de generalul David Petraeus²¹ în Afganistan, în perioada 2010–2011. În loc de arme și bombe, soldații au fost instruiți să ofere sprijin și ajutoare. Astfel, a fost necesar să iasă mai des din vehiculele blindate și să interacționeze cu localnicii, adesea prin intermediul translatorilor.

Strategia s-a dovedit a fi însă deosebit de riscantă – deoarece, odată ieșiți din autospeciale, militarii s-au transformat în ținte ușoare. Numărul de morți și răniți în rândul armatei a crescut alarmant.

²⁰ Anghel, Andreescu; Valentin, Dulgheru, *Strategiile antiteroriste realiste pot combate cu succes terorismul modern*, revista Timpolis, Timișoara, aprilie 2015.

²¹ General de armată, activ în armata americană peste 37 de ani, numit director al Central Intelligence Agency din 6 septembrie 2011 până la 9 noiembrie 2012.

Tot în secolul XXI armatele naționale au dezvoltat departamentele de presă însărcinate cu menținerea unei imagini cât mai bune în rândul populației. Acestea au devenit din ce în ce mai importante, iar acum joacă roluri cruciale în orice conflict. „Nu cred că în ziua de astăzi mai poate cineva să ducă un război fără a lua în calcul interesul presei. Orice comandant trebuie să-și gândească strategia media la fel cum își plănuiește campaniile militare” a declarat P. J. Crowley – fost purtător de cuvânt al Consiliul de Securitate ONU.

Războiul contemporan a devenit astfel, nu doar o chestiune militară ci și una de imagine. Prezența camerelor de filmat pe front a influențat și modul în care se comportă comandanții armatei fiindcă mediatizarea a adus cu ea presiunea judecății din partea publicului. În plus, liderii militari înțeleg că pot utiliza mijloacele de comunicare în masă pentru a atrage sprijinul populației.

Grupările teroriste au început să utilizeze mass media pentru a răspândi cât mai multă groază. „11 septembrie 2001” a fost primul atentat transmis în direct la televizor și a schimbat lumea complet. Au fost transmise imaginile cu turnurile gemene de la World Trade Center în flăcări în mod repetat pe întreaga planetă; au stârnit emoții puternice în rândul oamenilor – de la compasiunea pentru victime până la ura față de atacatori.

Un exemplu recent de război al informațiilor pe front îl regăsim în Peninsula Crimeea. Potrivit CNN, există trei versiuni pentru evenimentele petrecute în zonă: una rusă, una ucraineană și una americană. În concluzie, oamenii pot primi date contradictorii, în funcție de canalul de televiziune urmărit. Moscova spune că a reacționat față de revoluția pro-europeană din Ucraina care a condus la apariția unor tensiuni în Peninsula Crimeea. Prin urmare, a ales să protejeze comunitatea rusă din zonă. Kievul încă susține că etnicii ruși din Crimeea nu sunt amenințați în niciun fel, iar Kremlinul a anexat peninsula. Explicația Washingtonului este ceva mai amplă. Potrivit unui expert de la Casa Albă, Moscova este încă sensibilă la orice fel de evenimente ce ar putea duce la ieșirea unei foste republici sovietice din sfera sa de influență. În consecință, recurge